

ПАЧУЦЬ... КОЛЕРЫ

Як у Беларусі агучваюць фільмы і спектаклі для невідушчых

Чалавек жыве не хлебам адзіным і, калі задаволена асноўныя фізіялагічныя патрэбы, жадае рэалізацыі ў іншых сферах — спасцігаць свет, знайсці сваё месца ў грамадстве, далучыцца да культуры і гістарычнай спадчыны... Добра разважаць пра гэта, калі адчуваеш наваколле напоўніцу, без межаў і перашкод. Калі ж гаворка ідзе пра людзей з абмежаванымі магчымасцямі, ім усё даецца нашмат больш складана. Напрыклад, ці магчыма паказаць кіно альбо карціну невідушчаму? Аказваецца, невідушчы глядач — гэта зусім не аксюмаран, а хоць і складаная, але цікавая, высакародная і вельмі патрэбная задача, якую выконваюць ціфлакаментатары.

ДАСЬЕ «ЗВЯЗДЫ»

Аўдыядэскрыпцыя (або ціфлакаментаванне) — лаканічнае апісанне прадмета, прасторы альбо падзеі, незразумелых людзям з глыбокімі парушэннямі зроку і цалкам невідушчым без спецыяльных слоўных тлумачэнняў. Развіццё гэтага кірунку, які стаіць на мяжы сацыяльнай і культурнай сфер, ішло паралельна на Захадзе і ў СССР, таму і з'явіліся два розныя тэрміны для адной з'явы. Зрэшты, азначэнне «ціфлакаментаванне» спецыялісты лічаць больш шырокім: калі аўдыядэскрыпцыя прадугледжвае толькі гукавое апісанне візуальнага рада і дзеяння — у кіно, тэатральных п'есах, спартыўных спаборніцтвах, — дык ціфлакаментаванне датычыцца і пісьмовых, і друкаваных крыніц — карцін, фотаздымкаў, географічных картаў, чарцяжоў і г. д.

Дарэчы, на сёння, па звестках РГА «Беларускае таварыства інвалідаў па зроку», у Беларусі налічваецца каля 20 тысяч інвалідаў па зроку I і II груп — людзей з цяжкімі формамі парушэння зроку.

Нягледзячы на тое, што першымі ўзорами ціфлакаментавання можна лічыць радыётрансляцыі, напрыклад, спартыўных матчаў, якія ў СССР распачаліся яшчэ з канца 1920-х, спецыяльныя «гукафільмы» з тлумачэннямі для невідушчых пачалі з'яўляцца толькі праз паўстагоддзя. Першы метадычны дапаможнік для бацькоў, у якіх растуць невідушчыя дзеці, выйшаў толькі ў 1989 годзе, а інструкцыйны дапаможнік для спецыялістаў — усяго 10 гадоў таму.

Для параўнання: у ЗША 25 кабельных тэлеканалаў абавязаны змяшчаць у квартальнай праграме не менш чым 50 перадач, якія суправаджаюцца аўдыядэскрыпцыяй. У Францыі закон абавязвае 10 асноўных вяршальнікаў кожнага тыдзень паказваць па дзве перадачы з аўдыядэскрыпцыяй. У Германіі з 1998 года гэтым займаецца арганізацыя Deutsche Horfilm gemeinnutzige GmbH (між іншым афіцыйны партнёр Берлінскага кінафестывалю), што спецыялізуецца на фільмах, спектаклях, музейных экспазіцыях ды фестывалях і агучвае для невідушчых каля 100-110 кінастужак штогод, прычым 20% з іх — пры дзяржаўным фінансаванні. У суседняй Расіі ціфлакаментаванне актыўна падтрымлівае канцэрн «Масфільм», які змясціў на сваім YouTube-канале дзясяткі сваіх фільмаў мінулых гадоў, агучаных для невідушчых людзей. У Расіі на сёння больш за 50 прафесійных ціфлакаментатараў, сярод якіх, напрыклад, актрыса Ірына Бязрукава. А што ў нас?

У Беларусі піянеры ціфлакаментавання — сацыяльна-культурная ўстанова «МоцАрт», якая рэалізавала ўжо мноства інклюзіўных праектаў для людзей з абмежаванымі магчымасцямі. «Мы ставім перад сабой дзве асноўныя задачы, — расказвае дырэктар «МоцАрта» **Алесь КАЛОША**, — гэта інклюзія, рэабілітацыя людзей з інваліднасцю, і падтрымка і развіццё нацыянальнай культуры».

«Акрамя пандусаў, афарбаваных прыступак і тактыльных плітак, людзі з глыбокім парушэннем зроку маюць патрэбу ў далучэнні да культуры, прычым у даступных фарматах, — падкрэслівае Алесь Калоша. — Разам з дзяржавай мы стараемся адаптаваць да іх магчымасцяў найлепшыя ўзоры беларускай нацыянальнай і сусветнай культуры. Хачу паведаміць усім

Адзін з кірункаў работы ўстановы — падрыхтоўка аўдыякніг (у прыватнасці, выдадзены дзевяць аўдыякніг «Гродна: гісторыя ў гуку», у DAISY-фармаце выдадзена хрэстаматыя па гісторыі Беларусі для 8 класа — дадатак для падручніка, які па замове Міністэрства адукацыі быў надрукаваны шрыфтам Брайля для невідушчых дзяцей). У 2016 годзе пры непасрэдным удзеле супрацоўнікаў «МоцАрт» быў здзейснены сумесны беларуска-польскі праект «Развіццё тэхнік прыстасавання інфармацыі і мастацтва да патрэб невідушчых і глухих. Аўдыядэскрыпцыя для невідушчых людзей у музеях, тэатрах і іншых установах культуры». У яго межах прайшлі спецыялізаваныя экскурсіі ў Нацыянальным мастацкім музеі (аўдыягід, падрыхтаваны для невідушчых наведвальнікаў, апісваў 25 карцін з музейнай экспазіцыі) і ў Доме-музеі Марка Шагала ў Віцебску (аўдыягід з шасцю трэкамі — апісанні самога дома-музея, лаўкі, пакоя хлопчыкаў, гасцёўні, чырвонай залы і кухні, а таксама падрыхтоўка некалькіх экспанатаў для тактыльнага агляду). Летась упершыню ў Беларусі адбыўся тэатральны спектакль з аўдыядэскрыпцыяй — невідушчыя глядачы змаглі «ўбачыць» у Купалаўскім тэатры п'есу «Школа падаткаплацельчыка». У канцы мінулага года выпусцілі для невідушчых кіну пра Ефрасінню Полацкую з унікальным дадаткам — тактыльнай іконай.

А літаральна на мінулым тыдні ў сталічным кінатэатры «Беларусь» адбылася прэзентацыя сумеснага праекта «МоцАрт» і РГА «Белая Русь» — бясплатны прагляд для людзей з парушэннем зроку мастацкага фільма «Вянок санетаў» з аўдыядэскрыпцыяй.

Як адзначыў перад пачаткам сеанса старшыня рэспубліканскага грамадскага аб'яднання «Белая Русь» Генадзь Давыдзька, гэтая работа — «дэманстрацыя павагі адно да аднаго, дадатковая магчымасць для тых, каму выпаў няпросты лёс, адчуць жыццё і мастацтва ва ўсіх яго праявах». Больш за 150 глядачоў з парушэннямі зроку, слабым зрокам і невідушчых, якія прыйшлі на сеанс, змаглі не толькі «ўбачыць» тое, што адбывалася на экране, але і атрымалі падарункі — дыскі з фільмамі ў аўдыядэскрыпцыі, якія можна будзе перагледзець сям'ёй дома.

400—500 долараў выдаткаў. Сцэнарысты аўдыядэскрыпцыі пераглядаюць кожную стужку, каб зрабіць хранаметраж і запоўніць паўзы апісаннем таго, што адбываецца ў кадры, але пры гэтым не «наехаць» на дыялогі герояў, музыку і так званыя «значныя шумы», потым ідзе ўласна агучванне, потым з дапамогай невідушчых тэсціроўшчыкаў удакладняюць, ці ўсё зразумела, ці трэба выправіць некаторыя хібы. Пры гэтым ціфлакаментатар мусіць не толькі мець выразную дыкцыю, моцны і прыемны голас, але і прытрымлівацца пэўных стандартаў: не даваць ацэнку эмоцыям герояў, не навіязваць сваю ацэнку, не падаваць як адзіную правільную сваю версію, «што хацеў сказаць аўтар».

○ Як гэта зроблена

«Івану, падлетку гадоў 12, ручной машынкай састрыгаюць валасы. Арцём, светлавалосы хлопец гадоў 14, смяецца, галавой ківае ў бок партрэта з выявай лысага вайскоўца — Катоўскага. У Арцёма і Івана на валасах пена, яны ўмываюцца, мыюць галовы...»

(фрагмент аўдыядэскрыпцыі фільма «Вянок санетаў»)

— Праект «Бязмежнае кіно» стаў магчымым дзякуючы дасягнутай дамоўленасці з «Беларусьфільмам» і падтрымкай старшыні Кастрычніцкага раённага аддзялення РГА «Белая Русь», кіраўніка гандлёвай кампаніі Максіма Крупейчанкі, для якога сацыяльная адказнасць бізнесу не проста прыгожыя словы, а неад'емная частка жыцця, — адзначае Алесь Калоша. — Планаў мноства — наперадзе яшчэ пяць кінастужак «Бязмежнае кіно», неўзабаве хоча зрабіць з Аленай Масла аўдыяверсію дзіцячай кнігі пра Лахнеску... На ўсё гэта, безумоўна, нашых рэсурсаў не хапае, хоць мы і спрабуем зарабляць: пішам аўдыякнігі па замовах і прадаём іх, але далёка не ўсе пра іх ведаюць. Таму, шчыра скажу, будзем удзячныя нераўнадушным прадстаўнікам бізнесу, грамадскім дзеячам за пярэпадтрымку і дапамогу. Працаваць у гэтым кірунку безумоўна неабходна, бо патрэба ў людзей ёсць. Многія людзі з парушэннем зроку пасля першых нашых паказаў фільмаў з аўдыядэскрыпцыяй тэлефанавалі мне і прызнаваліся, што нарэшце, упершыню за шмат гадоў, зразумелі сутнасць фільмаў, тыя падрабязнасці і дэталі, якіх не бачна. Бо прыблізна зразумець сюжэт можна і на звычайным кінасеансе, але паспрабуй адтрымаць асалоду ад фільма — канешне, аўдыядэскрыпцыя ў гэтым вельмі дапамагае.

Вікторыя ЦЕЛЯШУК.
Фота motsart.by.

КАБ ПРАДУХІЛІЦЬ КРЫЗІС...

Рэспубліканскі цэнтр псіхалагічнай дапамогі адкрыўся ў Мінску. Звярнуцца сюды могуць вучні, іх бацькі і настаўнікі. Пры жаданні — ананімна.

Знайсці цэнтр нескладана. Размяшчаецца ён у адным з інтэрнатаў Студэнцкай вёскі на вуліцы Чурлёніса, 3. Працуе тут каманда з 10 чалавек — гэта навукоўцы і выкладчыкі Інстытута псіхалогіі БДПУ імя Максіма Танка, а таксама кваліфікаваныя практыкі. Кіруе цэнтрам Вольга МАЦЮХОВА, сямейны псіхолог з 14-гадовым стажам.

— Сёння ў кожнай школе абавязкова прысутнасць педагога-псіхолога, які адказвае за псіхалагічнае здароўе дзяцей. Аднак рэсурсаў устаноў адукацыі ў крызісных сітуацыях часам недастаткова, таму адкрыццё Рэспубліканскага цэнтра псіхалагічнай дапамогі надзвычай актуальнае, — падкрэслівае міністр адукацыі Ігар КАРПЕНКА.

Спецыялісты цэнтра будуць аказваць кваліфікаваную псіхалагічную дапамогу навучэнцам і студэнтам, бацькам і педагогічным работнікам, якія трапілі ў крызісныя сітуацыі. Пракансультуюць тут і бацькоў гіперактыўных дзяцей, а таксама настаўнікаў, якія сутыкнуліся з прафесійным выгараннем. Атрымаць дапамогу можна па тэлефоне 8-017-300-10-06, або асабіста прыйсці на кансультацыю. Працаваць з дзіцём ці дарослым будуча да таго часу, пакуль не выцягнуць яго з крызісу. Уся дапамога аказваецца бясплатна.

Для настаўнікаў, сацыяльных педагогаў, педагогаў-псіхологаў з усёй краіны супрацоўнікі цэнтра плануюць праводзіць навучальныя семінары. Акрамя таго, для работнікаў устаноў адукацыі, дзяцей і бацькоў будуць распрацоўвацца метадычныя дапаможнікі, практыкумы, рэкамэндацыі па стварэнні і падтрыманні бяспечнага адукацыйнага асяроддзя.

Шчыльнае ўзаемадзеянне Рэспубліканскага цэнтра псіхалагічнай дапамогі з рэгіянальнымі сацыяльна-педагагічнымі цэнтрамі забяспечыць своечасовае і прафесійнае рэагаванне на крызісныя падзеі на месцах.

У планах — прызначыць для кожнай вобласці краіны свайго супервізара. Чалавек з нязвычайнай пакулы для слыху пасадай — гэта вопытны псіхолог. У складаных сітуацыях да яго па парадку змогуць звяртацца іншыя спецыялісты.

Адкрыццё цэнтра папярэднічала вывучэнню вопыту суседніх краін. У перспектыве плануецца наладзіць стажыроўкі беларускіх педагогаў і псіхологаў за мяжой і запрашаць замежных спецыялістаў, для таго каб павысіць узровень аказання псіхалагічнай дапамогі.

Менавіта на базе факультэта псіхалогіі БДПУ збіраліся спецыялісты ва ўсіх крызісных сітуацыях — ад трагедыі на Нямізе да выбуху ў метро. Цяпер ёсць мэта — стварыць на базе цэнтра сістэму экстрэннай дапамогі.

У кастрычніку ў цэнтра працуе свой сайт. Там будзе чат, дзе дарослыя і дзеці змогуць кругласутачна задаваць свае пытанні псіхологам.

Надзея НІКАЛАЕВА.